

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zdravotně sociální fakulta

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Jméno a příjmení autora habilitační práce: PhDr. Mgr. Helena Kisvetrová, Ph.D.
Studijní obor: Ošetřovatelství
Název dizertační práce: Intervence Péče o umírající a Duchovní podpora jako součást péče podporující komfort pacienta v institucionálním prostředí
Oponent habilitační práce: doc. PhDr. Sylva Bártlová, Ph.D.
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích,
Zdravotně sociální fakulta,
Ústav ošetřovatelství, porodní asistence
a neodkladné péče

Obsahová stránka práce

V předložené habilitační práci se autorka zaměřila na zjišťování míry využívání souborů aktivit, které podporují jednotlivé dimenze komfortu pacienta v závěru života v institucionálním prostředí. Autorka aplikovala metodu kvantitativní sekundární analýzy dat čtyř českých studií zaměřených na realizaci NIC intervencí Duchovní podpora a Péče o umírající v závěru života a to v letech 2011-2014. Obsah práce odpovídá názvu práce a koresponduje se zvolenými cíli práce.

Posuzovaná habilitační práce má 138 stránek, rozdělené na 4 hlavní kapitoly, 240 bibliografických zdrojů, seznam ilustrací, tabulek, zkratk a příloh.

Aktuálnost zvoleného tématu, originalita a původnost práce

Problematika péče o umírající v institucionálním prostředí je velmi aktuální, neboť v naší společnosti končí svůj život 80 - 92% lidí v nemocnicích nebo jiných institucích. Proto zajištění komfortu umírajícím se jeví jako velmi žádoucí a výsledky z této habilitační práce mohou být využity pro pregraduální, postgraduální vzdělávání sester, klinickou praxi, management i pro další oblasti výzkumu v dané problematice.

Metody zpracování práce

Po metodologické stránce má práce velmi logickou strukturu. Byla použita metoda kvantitativní sekundární analýzy dat 4 studií zaměřených na realizaci NIC intervencí Duchovní podpora a Péče o umírající u pacientů v závěru života v ČR. Jednotlivé pojmy jsou přesně operacionalizovány. Pro statistické zpracování dat využila autorka celou řadu testů (testy Mann-Witney, Kruskal-Wallis, Spearmanova korelační analýza, binární logistický regresní model a další) k získání výsledků. Soubor respondentů tvořilo 907 všeobecných sester, které splňovaly zařazující kritéria.

Stanovení cílů hypotéz a jejich splnění

Na základě teoretických východisek, popisuje autorka jednotlivé fáze procesu sekundární analýzy dat, od formulace výzkumné otázky přes identifikaci výzkumného souboru až po použité statistické metody. Mimo hlavního cíle, a to zjišťování míry využívání souborů aktivit, které podporují jednotlivé dimenze komfortu pacienta v závěru života v institucionálním prostředí, v dílčích cílech se zaměřila na vliv definovaných proměnných na míru využívání jednotlivých souborů aktivit, identifikaci významných prediktorů v jednotlivých souborech a definování charakteristik poskytované péče pacientům v závěru v institucionálních zařízeních. Popisuje rovněž panel 5 expertů, který v průběhu šetření použila. V celé práci velmi přesvědčivě zdůvodňuje jednotlivé kroky svého vědeckého rozhodnutí.

Autorka rozlišuje pojem závěr života z pohledu úzkého nebo širšího definování smrti. Vzhledem k tomu, že ve své práci se zaměřuje na ošetrovatelské aktivity NIC intervencí (Péče o umírající a Duchovní podpora), používá zcela správně termín péče v závěru života, vycházející z široké definice závěru života. Z důvodu zaměření na komfort pacienta v závěru života, vymezuje jej čtyřmi dimenzemi a to fyzickou, psychologickou spirituální a sociální. Na základě sekundární analýzy dat, jež nebývá v ošetrovatelství běžně používána, stanovila výzkumnou otázku a poté hypotézy.

Posouzení přínosu nových poznatků práce a využitelnost v praxi

Jednoznačně pozitivně je nutno hodnotit využití metody kvantitativní sekundární analýzy dat, která byla nesporně významně časově náročná. Možnosti využití souborů definovaných aktivit NIC intervencí Péče o umírající a Duchovní podpora v kontextu podpory jednotlivých dimenzí komfortu pacienta v závěru života v institucionálním prostředí, nebyly zatím v ČR podrobněji zkoumány. Výsledky výzkumu ukázaly na dimenze komfortu, na které je třeba se více zaměřit v rámci ošetrovatelských intervencí. Zvolený přístup je nezbytné považovat nejen za originální,

ale zejména pozitivní v podpoře zajištění komfortu pacienta v závěru života v institucionálním prostředí. Diskuse je rozsáhlá, autorka se snažila vztáhnout vlastní zjištění k dostupným zahraničním i tuzemským zdrojům. Z uvedených skutečností lze vyvodit závěr o splnění výzkumných cílů.

Formální stránka práce - Grafická a estetická úprava - Jazyková stránka práce (stylistika, gramatika, interpunkce)

Práce je psána čtivě, kapitoly na sebe logicky navazují. V práci se vyskytuje minimální množství stylistických a gramatických či typografických nedostatků, které neovlivňují významně porozumění textu ani celkovou kvalitu práce. Snad jednu drobnou připomínku – sumarizovaný přehled rešeršní strategie a dalších zdrojů, které byly použity pro zpracování habilitační práce – obrázek 1, s. 10, by bylo vhodnější zařadit do příloh než v úvodu habilitační práce. Práce vychází z rozsáhlého a reprezentativního výběru zahraničních i českých prací věnovaných předmětné problematice a zahrnuje aktuální stav poznání daného tématu. Výsledkem je výstižný text, jenž zpracovává danou problematiku v nevědění hloubce.

Návrh celkového hodnocení práce

Práce splnila požadavky kladené na habilitační práci v oboru Ošetrovatelství, hodnotím ji kladně a doporučuji její přijetí k obhajobě.

Otázky oponenta:

Které ošetrovatelské aktivity NIC intervence Duchovní podpora byly pro sekundární analýzu dat vyřazeny a proč?

Uvádíte, kde všude je možné v rámci projektové činnosti a oblasti dalšího výzkumu se zaměřit na institucionální péči v závěru života. Proč neuvádíte AZV MZ ČR?

V Českých Budějovicích dne 28. 11. 2016

doc. PhDr. Sylva Bártlová, Ph.D.

OPONENTSKÝ POSUDOK

na habilitačnú prácu

Habilitantka :

PhDr. Mgr. Helena Kisvetrová, Ph.D.

Vedný odbor :

Ošetrovateľstvo

Oponent:

doc. PhDr. Andrea Botíková, PhD.

Trnavská univerzita, Fakulta zdravotníctva
a sociálnej práce, Katedra ošetrovateľstva

Téma habilitačnej práce : *„Intervence Péče o umírající a Duchovní podpora jako součást péče podporující komfort pacienta v institucionálním prostředí“.*

Aktuálnosť zvolenej témy

Zomieranie a smrť, ktoré boli odjakživa vnímané ako prirodzená udalosť ľudského života v kruhu príbuzných a najbližších sa v súčasnosti presunuli do zdravotníckych a sociálnych zariadení. Alarmujúcou informáciou a zistením, že v ČR (Situácia je podobná i na Slovensku) zomiera $\frac{3}{4}$ populácie v inštitucionálnom zariadení (nemocničné zariadenia alebo zariadenia dlhodobej starostlivosti), kde je na sklonku života starostlivosť najčastejšie poskytovaná. Výber témy habilitačnej práce z pohľadu ošetrovateľstva hodnotím ako vysoko aktuálny a zároveň závažný. Napriek vedecko-technickému pokroku sa daná problematika oproti minulosti stala veľmi tabuizovanou témou súčasnej doby. Každý človek má právo, aby mu na konci života bola poskytnutá univerzálna a komplexná starostlivosť so zreteľom na zachovanie ľudskej dôstojnosti, autonómie, hodnotových priorít a holistického chápania jeho celej ľudskej bytosti. Fenomén inštitucionalizácie smrti a starostlivosti o zomierajúcich je charakteristický pre mnoho krajín v Európe, vrátane ČR.

K takýmto prácam patrí aj habilitačná práca PhDr. Mgr. Heleny Kisvetrovej, Ph.D., ktorej cieľ autorka vymedzuje smerom k „...identifikovaniu kľúčových NIC intervencií– „Starostlivosť o zomierajúceho“ a „Duchovná podpora“, ktoré umožňujú sestрам možnosť

účinne podporovať všetky dimenzie života (fyzická, psychická, sociálna a spirituálna) na konci života človeka v inštitucionálnom prostredí.... (Úvod práce).

Spracovanie práce

Habilitačná práca má povahu komentovaného monotematického diela, ktoré intenzívnym a logicky usporiadaným spôsobom charakterizuje teoretické východiská konca života (záveru života). Následne autorka popisuje komfort pacienta, ktorý je vymedzený štyrmi dimenziami – fyzická, psychická, sociálna a spirituálna. V nadväznosti na to, sú logicky usporiadané ošetrovateľské intervencie podporujúce komfort pacienta v posledných etapách života, ktoré sú konkretizované súbormi aktivít NIC intervenciami – „Starostlivosť o zomierajúceho“ a „Duchovná podpora“. Túto časť práce uzatvára detailný rozbor výskumnej metódy sekundárnej analýzy dát, ktorá je využiteľná práve v danej problematike. Autorka sa v práci opiera o viaceré svoje predchádzajúce štúdie, ktoré sú zdrojom primárnych dát (s.46). Metodologické spracovanie výskumného šetrenia je prevedené na vysokej odbornej úrovni. Ciele, ktoré si autorka stanovila boli splnené. Zistené výsledky sekundárnej analýzy dát majú kvalitnú a pozoruhodnú výpovednú hodnotu. Predložená habilitačná práca má rozsah 137 strán textu, bez príloh. Práca je napísaná kultivovaným spôsobom a jazykom, dôsledne dodržiava citačnú normu, v úrovni spracovania jednotlivých kapitol nie sú zásadné rozdiely, čo dokumentuje habilitantka vo všetkých sledovaných aspektoch problematiky. Obsah jednotlivých kapitol je spracovaný adekvátne z hľadiska témy, jednotlivé časti sú vyvážené a majú logickú štruktúru. Zoznam použitej literatúry obsahuje dostatočné množstvo literárnych prameňov od domácich a hlavne zahraničných autorov.

Najprínosnejšia časť práce

Prínos tohto diela ako tvorivo usporiadaného a systemizovaného koncentrátu doterajšej vedecko-výskumnej, pedagogickej a praktickej činnosti habilitantky považujem za fundamentálny. Ponúka návod ako efektívne využívať súbor aktivít podporujúce jednotlivé dimenzie komfortu pacienta na konci života v inštitucionálnom prostredí. Praktické využitie prostredníctvom aktivít NIC intervencií – „Starostlivosť o zomierajúceho“ a „Duchovná podpora“ možno použiť ako analytický nástroj, pomocou ktorého je možné odhaliť, vysvetľovať, ale aj ovplyvňovať príčiny a dôsledky efektívnej a kvalitnej ošetrovateľskej starostlivosti u pacientov, ktorí sa ocitajú v konečnej etape života.

Habilitačná práca ako celok je výrazným a obohacujúcim prínosom pre odbor študijný odbor Ošetrovateľstvo (pregraduálne a postgraduálne vzdelávanie sestier, celoživotné

vzdelávanie sestier), ako aj klinickú ošetrovateľskú prax a manažment inštitucionálnych zariadení. V neposlednom rade výsledky výskumného šetrenia habilitantky môžu slúžiť ako predmet, či návod skúmania a bádania v danej oblasti na úrovni domácej, ako aj v spolupráci so zahraničnými inštitúciami. Pozitívne hodnotím spracovanie výsledkov sekundárnej analýzy dát, ktorej výsledky a následná interpretácia na verejných fórach, publikačných výstupoch môže výrazne zmeniť a pozitívne ovplyvniť starostlivosť o pacientov vo všetkých oblastiach (dimenziách) na konci života s využitím už spomínaných aktivít NIC intervencií.

Záver

Habilitačná práca **PhDr. Mgr. Heleny Kisvetrovej, Ph.D.** spĺňa všetky požadované kritéria kladené na tento druh kvalifikačnej práce. Vychádzajúc z komplexného posúdenia vedeckovýskumnej, publikačnej a vzdelávacej činnosti habilitantky navrhujem udeliť jej na základe úspešného priebehu obhajoby vedecko-pedagogický titul

„docent“

v odbore Ošetrovateľstvo.

V Trnave 17. februára 2017

doc. PhDr. Andrea Botíková, PhD.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav zdravotnických věd

Posudek oponenta habilitační práce

Oponent habilitační práce: doc. PhDr. Jana Kutnohorská, CSc.

Autor habilitační práce: PhDr. Mgr. Helena Kisvetrová, Ph.D.

Studijní obor: Ošetrovatelství

Název habilitační práce: *Intervence Péče o umírající a Duchovní podpora jako součást péče podporující komfort pacienta v institucionálním prostředí*

Aktuálnost zvoleného tématu

Téma smrti, které patří k životu, je smutné a bolestné. Umírání se v současnosti ve vyspělých zemích odehrává převážně ve zdravotnických a sociálních zařízeních různých typů. Právě zde tráví většina lidí poslední dny a hodiny svého života, často v anonymitě, byť obklopeni společenstvím lidí: pacientů, zdravotnického personálu, dobrovolníků, duchovních, rodiny. Dimenze komfortu pacienta v závěru života v institucionálním prostředí jsou pro důstojné umírání základní a jeví se z hlediska odborné praxe i společenské potřeby velmi žádoucí.

Hlavní cíl práce a dílčí cíle práce

Hlavním cílem práce je zjistit míru využívání souborů aktivit podporujících jednotlivé dimenze komfortu pacienta v závěru života v institucionálním prostředí. Na základě hlavního cíle byly definovány dílčí cíle sekundární analýzy dat (s. 49).

Teoretická východiska

V kapitole „Teoretická východiska“ se autorka zaměřuje na terminologické vymezení „péče o pacienta v závěru života“, na institucionalizaci závěru života a smrti ve světovém kontextu, charakteristiku dimenzí komfortu života. Teoretickými východisky habilitační práce jsou:

1) Komfort pacienta, který je vymezen čtyřmi dimenzemi: fyzická, psychologická, spirituální, sociální. 2) Ošetrovatelská intervence podporující komfort pacienta v závěru života.

Dále je tato kapitola zaměřena na charakteristiku a popis ošetrovatelských intervencí (NIC- Nursing Interventions Classification). Sledovanými intervencemi jsou: péče o umírající (5260), duchovní podpora (5420) rozdělené na existenciální (nereligiózní) dimenze a religiózní dimenze.

Metody zpracování práce

Pro empirickou část byla použita metoda kvantitativní sekundární analýzy dat čtyř studií zacílených na realizaci NIC intervencí „Péče o umírající“ a „Duchovní podpora“ s orientací na komfort pacienta v instituciálním prostředí v závěru života. Geograficky se autorka orientovala na instituciální prostředí v ČR. Pro statistické zpracování byly využity testy: Mann -Witney, Kruskal -Wallis, Spearmanova korelační analýza, binární logistický regresní model aj. k analýze a interpretaci výsledků.

Na s. 35-36 jsou uvedeny pozitiva a negativa sekundární analýzy dat. Na s. 46 uvádí čtyři studie, které jsou zdrojem primárních dat, které prezentuje v tabulce č. 4 na s. 46-47. Soubor ošetrovatelských aktivit pro sekundární analýzu zahrnoval 24 aktivit NIC intervence Péče o umírající a 7 aktivit NIC intervence Duchovní podpora (s.56).

Respondenti

Respondenti: 907 všeobecných sester, výběr záměrný: minimálně jeden rok odborné praxe na pracovišti s vyšší frekvencí péče o pacienty v závěru života. Demografická charakteristika: průměrný věk 37,8 let, délka odborné praxe 15,4 let, vzdělání SZŠ – 71,4%.

Stanovení hypotéz a jejich splnění

K dílčím cílům 2 a 3 byly stanoveny nulové a alternativní hypotézy, které byly statisticky ověřeny. Ověření hypotéz k cíli 2 je uvedeno na s. 78 a k cíli 3 na s. 80.

Za velmi přínosné považuji korelaci aktivity A25 – *Jednat s pacientem důstojně a s respektem* s ostatními aktivitami na s. 81. K formulaci hypotéz, jejich ověření a splnění nemám připomínky.

Posouzení přínosu nových poznatků práce a využitelnost v praxi

Definování charakteristik poskytované péče pacientovi v závěru života v institucionálním prostředí je kompaktním shrnutím výsledků výzkumu do čtyř charakteristik: fyzický komfort, respekt, naslouchání, uklidnění (s. 86 - 87). Jak autorka na s. 96 uvádí: „ Výsledky sekundární analýzy prokázaly, že pro spirituální komfort bylo prediktorem vysoké míry využívání aktivit pouze pracoviště hospicové péče.“ Dále: „Na odděleních dlouhodobé péče a v domovech pro seniory v současnosti převažuje personál s nižší kvalifikací, který se u terminálně nemocných seniorů zaměřuje především na zajištění základní ošetrovatelské péče ve vztahu k biologickým potřebám seniora.“ V tomto konstatování jsou velké rezervy pro využitelnost výsledků výzkumu v praxi a to jak v pedagogické, tak odborně

ošetřovatelské a sociální.

Za základní etický princip péče o umírajícího pacienta na počátku třetího tisíciletí považují respektování „důstojnosti pacienta“ v širokém kontextu, proto práci považují za velmi přínosnou, využitelnou v praxi s přáním, aby výsledky výzkumu byly implementovány do praxe v ČR celoplošně.

Formální stránka práce

Posuzovaná habilitační práce má 138 stránek, které jsou rozděleny na 4 hlavní kapitoly, 240 bibliografických zdrojů, seznam ilustrací, tabulek, zkratk a příloh. Stylistická, gramatická, estetická stránka práce bez připomínek. Citace bez připomínek.

Komplexní hodnocení práce

To, jak umírající prožívá poslední chvíle svého života a způsob jednání s ním a k němu, patří ke kultuře společnosti a také rodina potřebuje mít pocit, že jejich blízký odešel z tohoto pozemského světa důstojně, že s ním bylo až do poslední chvíle zacházeno jako s lidskou bytostí, která si zaslouží ohled a citlivé zacházení. Pro zachování důstojné péče jsou důležité faktory, které jsou projevem zájmu o umírajícího člověka.

Předkládaná habilitační práce je přínosná pro obor Ošetřovatelství. Autorka kumulovala rozsáhlé množství teoretických poznatků v kontextu mezinárodních výzkumů, které opřela o svou dlouholetou praktickou činnost v oboru. Metodologicky prezentuje sekundární analýzou dat metodickou odbornost. Práce je psána s hlubokou znalostí odborné terminologie, je členěna logicky a jednotlivé části práce na sebe kontinuálně navazují a vytvářejí kompaktní odborný celek.

Habilitační práce splňuje požadavky kladené na habilitační práci v oboru Ošetřovatelství.

Práci doporučuji k obhajobě.

Otázka oponenta

V cíli č. 3 (s. 49) uvádíte aktivitu „Jednat s pacientem důstojně“. Prosím, popište, jak byste si představovala implementaci této aktivity do praxe.

Ve Zlíně dne 4. 1. 2017

doc. PhDr. Jana Kutnohorská, CSc.